

فصلنامه بین المللی قانون یار

License Number: ۷۸۸۶۴ Article Cod: ۲۰۲۱S۰D۱۸SH۱۰۷۷۸۰ ISSN-P: ۲۵۳۸-۳۷۰۱

احکام آرایشگری از منظر فقه امامیه

(تاریخ دریافت ۱۴۰۰/۰۴/۱۵، تاریخ تصویب ۱۴۰۰/۰۶/۱۸)

دکتر خلیل الله احمدوند^۱

استادیار الهیات و معارف اسلامی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه رازی کرمانشاه

فریده صیدی پور

دانشجوی کارشناسی ارشد فقه و حقوق دانشگاه رازی کرمانشاه

چکیده

آرایشگری شغلی است که در تمام ادوار تاریخ فرهنگی بشر وجود داشته است. این شغل به دلیل نیاز به آراستگی به وجود آمد. برای آراستگی توسط شارع مقدس حدود و احکامی از جمله احکام زمانی و مکانی بیان شده است. این احکام در منابع مختلف از جمله آیات، روایات و استفتانات دینی بیان شده‌اند که در این پژوهش به روش توصیفی و بر اساس منابع کتابخانه‌ای و الکترونیکی مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند. پژوهش حاضر نشان داده است که این شغل نیازمند استفاده از ابزاری است که در منابع دینی و فقهی احکامی برای آن‌ها صادر شده است.

واژگان کلیدی: آرایشگری، پیرایش، آرایشگاه، فقه امامیه، منابع دینی

بخش اول: مقدمه

امام علی ع می‌فرمایند: «خداوند زیباست و زیبایی را دوست می‌دارد و خوش دارد نشانه نعمتش را در بندهاش مشاهده کند» (واعظ و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۲). آراستگی هم در بعد روحی و معنوی و اخلاق مورد توجه است هم در مورد بدن و چهره و لباس و زندگی (بهرامی، ۱۳۸۶: ۱۲). آراستگی روحی و آراستگی اندیشه. علم همانند سخن زیبایی از امیرالمؤمنین (ع) است که فرموده‌اند: «دانش زینت دهنده ثروتمندان بی‌نیاز کننده فقراست» (همان، ۱۳). اما ظاهرسازی و زیباسازی بدن به‌عنوان یکی از مباحث بدن. امروزه یکی از پیچیده‌ترین گفتمان‌های قرن اخیر شده است. البته ظاهر آرایبی از روزگاران کهن برای انسان وجود داشته است. شواهد نشان می‌دهد که از حدود شش هزار سال قبل انسان‌ها از آرایش برای زیباسازی استفاده می‌کردند و تاریخ شروع آن به مصر باستان برمی‌گردد. در ایران هم از پنج هزار سال قبل در نقاط مختلف طنان و مردان به‌ظاهر آرایبی بدن اهمیت می‌دادند. بنابراین ظاهر آرایبی موضوع جوامع مدرن نیست بلکه مسئله‌ی ایجادشده در جوامع مدرن است (واعظ و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۶) این توجه به آراستگی در فطرت و ذات انسان از سوی خداوند متعال نهادینه شده است و در زندگی پیامبران و ائمه به‌عنوان یک سنت اصیل متداول بوده است. در آیه ۱۴ سوره مؤمنون می‌خوانیم که وقتی خداوند انسان را آفریده به خود احسن گفت: «آنگاه نطفه را به‌صورت علقه درآوردیم پس آن علقه را به (صورت) مضعه گرداندیم و آنگاه مضعه را استخوان‌هایی ساختم بعد استخوان‌ها را باگوشتی پوشاندیم (جنین را) آفرینشی دیگر پدیدآوردیم آفرین بادبر خدا که بهترین آفرینندگان است. این آیه نشان‌دهنده این است که انسان اشرف مخلوقات و اگر موجودی زیباتر از انسان یافت می‌شد آفرینش آن موجود به خود احسن الخالقین می‌گفت و این یعنی انسان آینه‌ی تمام‌نمای جمال و جلال خداوند است و موجودی است که جمال و جلال خداوند در او تجلی دارد (خبرگزاری بین‌المللی قرآن). (۱۶) (iqna) در زندگی پیامبران که به پوشش و ظاهرشان میان مردم اهمیت می‌دانند مانند این سخن پیامبر در آراستگی. قبل از دیدار خداوند متعال دوست دارد وقتی بنده اش نزد برادران

خود می رود، خود را آماده کند و بیاراید (بهرامی، ۱۳۸۶: ۲) بدن جزئی از مفهوم خود و مریی به کارکردی و ساختاری است و تعامل با محیط و دیگر مردم را امکان پذیر می سازد. بنابراین بدن در زندگی و تعاملات روزمره نقشی مهم در عرصه خود ایفا می کند (غفاری نسب و دیگران، ۱۳۹۸: ۲۷). پس برای پذیرش و ارتباط برقرار کردن بیش تر از سوی جامعه بیش از پیش باید به آرایش و آراسته بودن خود توجه کرد تا از این طریق دوستان بیشتری را جذب نمود. افرادی که به ظاهر خود اهمیت نمی دهند نمی توانند در ارتباط اجتماعی خود چندان موفق و تأثیرگذار باشند و این ژولیدگی باعث دفع افراد می شود. پس مشخص می شود انسان های مرتب و در مقایسه با افراد نامرتب یکسان نیستند. از گذشته تاکنون انسان ها برای زیبایی خود از وسایل آرایشی متفاوت و افرادی که در این زمینه زیباسبازی مهارت و توانایی دارند بهره گرفته اند. این افراد از قدیم تا اکنون نامه ای متفاوتی مانند سلمانی آراینده، پیرایشگر و غیره داشته اند. آرایشگری از زمان های گذشته به عنوان یک شغل مطرح بوده است مسابقه ای استفاده بعضی از مواد آرایشی و روغن معطر به عصر سقراط می رسد و امروزه نیز یکی از شغل های رایج به حساب می آید (واعظ و دیگران، ۱۳۹۳: ۵۰۶). آرایشگری اکنون به عنوان یک شغل پردرآمد محسوب می شود که کلاس هایی برای آموزش این حرفه و هنر در مراکز فنی حرفه ای و آموزشگاه های خصوصی زیر نظر متخصصان این حوزه برگزار می شود. در ارتباط با موضوع این پژوهش در برخی منابع مطالبی آمده است از جمله: در کتب چهل حدیث آراستگی، در استفتانات رهبر معظم انقلاب اسلامی و پوشش و آرایش از دیدگاه پیامبر اعظم (ص). در تمام منابع مذکور اشارات کلی به بحث احکام آرایشگری پرداخته شده است. به طور کلی در باب احکام آرایشگری کارهای متفاوتی انجام گرفته است اما در بیش تر آن ها منابع و احادیث و غیره نیامده است. به همین دلیل این پژوهش می تواند کاری نوین باشد که احکام، احادیث، روایات و آیه های قرآنی را در باب آراستگی و پیرایشگری نیز آورده است. این پژوهش بر اساس مطالعات کتابخانه ای به بررسی موضوع آرایشگری در مباحث مختلف از جمله قرآن کریم، روایات و احداث می پردازد و برخی از اجرام صادر شده در این خصوص و سایر مسائل مربوطه را مورد بررسی و تحلیل قرار می دهد.

بخش دوم: بررسی آرایش در قرآن، روایات و احادیث

انسان به زیبایی علاقه دارد و به طور فطری از نامرتبی و ژولیدگی دوری می‌کند. به گفته‌ی مرحوم استاد مطهری: «گرایش انسان به زیبایی و جمال یکی از خواسته‌های فطری انسان و احساس لذت از زیبایی و تناسب‌ها و پاکیزگی‌ها، به سرشت انسان آمیخته شده است (ظاهری نیا، بی تا، مقاله آرایش و آراستگی از دیدگاه اسلام: ۳) در قرآن و فقه و روایات و احادیث به آرایش توجه شده و تشویق شده است اما مواردی هم هستند که نهی شده‌اند. در زندگی روزمره خودمان هم آرایش ملایم و مناسب بیشتر مورد پذیرش واقع شده است تا پیکانه‌اشی که به قول گذشتگان هفت‌قلم آرایش است و برای مردان هم حدود مناسب آراستگی قابل قبول است اما اگر شبیه زنان آرایش کنند جامعه اکثرارد می‌کنند و حتی گاهی مورد تمسخر واقع می‌شوند. در قرآن آیه ی ۲۶ سوره اعراف خداوند می‌فرماید: ای فرزندان آدم در حقیقت ما برای شما لباسی فرو فرستادیم که عورت‌های شما را پوشید می‌دارد [برای شما] زینتی است. و ازهی ریشا در آیه شریفه به معنای لباس زینت و بیانگر آن است که خداوند متعال، متناسب با نیاز انسان دو گونه لباس برای وی مهیا کرده است؛ لباس ساتر که خود را بدان بپوشاند و لباس فاخر که خود را بدان بیاراید (همان، ۳) در سوره اعراف آیه ی ۳۱ خداوند متعال می‌فرماید: «ای فرزندان آدم زینت خود را به هنگام رفتن به مسجد، با خود بردارید. این جمله می‌تواند هم اشاره به زینت‌های جسمانی مثل پوشیدن لباس‌های مرتب و تمیز شانه زدن موها به کاربردن عطر و مانند آن و هم شامل زینت‌های روحانی مثل صفات انسانی و ملکات اخلاقی پاکی نیت و اخلاص باشد» (واعظ و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۵). درباره زندگانی امام حسن مجتبی (ع) نقل شده است که هنگام نماز برمی‌خواستند بهترین لباس‌های خود را می‌پوشیدند از دلیل این کار سؤال کردند. حضرت فرمودند: خدا زیباست و زیبایی را دوست دارد و به همین جهت من برای راز و نیاز با پروردگارم لباس زیبا می‌پوشم و دستور داده که هنگام رفتن به مسجد زینت خود را برگیرید. (همان، ۱۶) از سوی دیگر قرآن کسانی را که از پیش خود و بدون دلیل استفاده از برخی زینت‌ها را بر خود حرام کرده بودند مذمت کرده و به پیامبرش فرموده است:

سوره اعراف آیه ۳۲ (ای پیامبر) بگو زیورهایی را که خدا برای بندگانش پدید آورده، چه کسی حرام گردانیده است (موحد نیا و دیگران، ۱۳۹۸، مقاله دینداری و آرایش، ۵).

بند اول: احکام دینی

تعریف آرایش به تشخیص عرف واگذار شده است؛ یعنی هر آن چه را که مردم آرایش بدانند حکم آن را دارد و این امر در زمان‌های مختلف و در مکان‌های گوناگون متفاوت خواهد بود. در فقه در احکام دینی تعرف آرایش به تشخیص عرف واگذار شده است. یعنی هر آن چه را که مردم آرایش بدانند حکم آن را دارد و این امر در زمان‌های مختلف و در مکان‌های گوناگون متفاوت خواهد بود پس اگر حکمی در مورد آرایش وارد شود هر آنچه را که مردم آن محل آرایش بنامند مشمول آن حکم خواهد بود (همان، ۷ و ۸).

بند دوم: در روایات

از آنجا که در امر زینت مصالحی برای انسان به‌ویژه زنان نهفته است، شارع مقدس آن را مستحب دانسته است و دستورهایی در این راستا صادر کرده است. (مهین الاسلام، ۱۳۸۶: ۷۸) شرح مقدس به زنان بیش از سه روز اجازه ترک زینت نداده است. پیامبر فرمود: برای زنی که به خدا و روز جزا ایمان دارد، جایز نیست برای مردهاش بیش از سه روز آرایش را ترک کند، مگر برای زوج خود که واجب است چهار ماه و ده روز آرایش نکند. (همان، ۷۹) یا زن آرایشگری محضر رسول گرامی وارد شد حضرت از جمله سفارش‌هایی که به وی کرد. این بود که برای زیباتر شدن زنان گیسو را به گیسو گره مزن. (همان، ۸۰) حسن بن جهم گوید. دیدم امام کاظم (ع) موی خود را رنگ کرده و خود را آراسته‌اند. عرض کردم فدایت شوم. شما هم خضاب کرده‌اید؟ حضرت در پاسخ فرمود: آری! آراستگی شوهر موجب عفت زن می‌شود و بی‌عفتی زنان به سبب ناآراستگی شوهرانشان است. سپس فرمودند: آیا دوست داری همسرت بدون زینت و آرایش باشد؟ عرض کردم: نه. فرمودند: زن هم این چنین است. پس از آن فرمودند: نظافت و خوشبویی و کوتاه کردن مو از اخلاق پیامبران است. (واعظ و دیگران، ۱۳۹۳: ۸ و ۹).

در احادیث هم مانند امام صادق (ع) فرمودند: سرمه کشیدن چشم را روشن می‌کند (بهرامی، ۱۳۸۶: ۳۵). بارنگ کردن سر و ریش از سنت به حساب می‌آید (همان، ۳۱). یا امام امیر مؤمنان علی (ع) می‌فرمایند: عقل و خردمندی زنها در گرو حفظ زیبایی و جمالشان است (همان، ۵۲). آراستگی جدای از این که این مسئله در جامعه دارای جایگاه می‌باشد. در تحکیم بنیان خانواده مؤثر بوده و اسلام به آن سفارش کرده است (سلیمانی، ۱۳۸۶: ۲۵). زندگی‌هایی بوده است که به دلیل عدم آراستگی یکی از طرفین جدا شده‌اند یا اینکه به انحراف کشیده شده‌اند. امام رضا (ع) می‌فرمایند: خود آرایی مردان مایه افزایش عفت و پاکدامنی زنان است. چرا که برخی زنان بر اثر ناآراسته بودن مردانشان شوهرانشان را رها کرده‌اند (همان، ۲۶).

بند سوم: موارد منع آرایش

مواردی که نهی شده‌اند: ۱- تدلیس زن آرایشگر: یعنی زیبایی‌هایی را در زن بنمایاند که در او نیست مانند گلگون نمودن چهری زن، افزودن بر موهای وی و مانند آن. زن اگر بدون آرایشگر نیز این کار را انجام دهد همین حکم را دارد. البته اگر تدلیس نباشد، به طور مثال آن زن شوهردار باشد، این عمل حرام نخواهد بود. ۲- آرایش کردن هر یک از زن و مرد به چیزی که بر او حرام است مثلاً: مرد، دست بند به دست کند و خلخال ببندد و لباس‌هایی که به زنان اختصاص دارد، بپوشد. البته این امر به اختلاف‌فرمان‌ها و مکان‌ها فرق می‌کند. آراستن با طلا توسط مرد، اگرچه اندک باشد و نیز آراستن با حریر به جز مواردی که استثناء شده است، از دیگر نمونه‌های این فرض است و یا این که زن، لباس ویژه مردان، مانند کمر بند و عمامه را بپوشد (آیتی و دیگران، بی تا: ۱۷۷). از پیامبر اکرم (ص) نقل شده است: «که لعنت خدا بر مردانی که خود را به قیافه زنان درآورند و لعنت خدا بر زنانی که خود را به قیافه مردان درآورند!» (واعظ، ۱۳۹۳: ۱۱). ۳- آرایش برای غیر شوهر (نامحرم). در آموزهای دینی بر آرایش و زینت بسیار تأکید و به میل طبیعی زنان به خود آرایی و خودنمایی توجه شده است و ولی آن‌ها را از اینکه برای غیر همسر خود زینت کنند، منع کرده‌اند (معین الاسلام، ۱۳۸۶: ۹۰). پیامبر می‌فرمایند: بهترین زنان شما زنی است که برای شوهرش آرایش و خودنمایی کند،

ولی خود را از نامحرمان بپوشاند (همان، ۹۱). ۴- اگر زینت برای فخرفروشی و تکبر باشد این امر موردپسند خداوند نیست و نهی شده است. ۵- خودنمایی (تبرج): تبرج به معنای جلوه گری و خودنمایی از ریشه‌ی برج از ویژگی‌های زنان است اصل وجود این خصیصه در زنان به خودی خود و به عنوان یک میل طبیعی نه تنها ناپسند نیست بلکه اگر طبق دستورات شرعی و دینی هدایت شود و طریق صحیح قرار گیرد مفید. بلکه امر لازمی در زندگی خانوادگی بوده است (ظاهری نیا، بی تا، مقاله آرایش و آراستگی از دیدگاه اسلام، ۱۲). اما اگر زن برای خودنمایی این کار را بکند قرآن از آن نهی کرده است آیه‌ی ۳۳ احزاب خداوند متعال فرموده است: «ای زنان (در برابر نامحرم) ظاهر نشوید و خودنمایی نکنید؛ مانند خودنمایی دوران جاهلیت نخستین». در آیه‌ی ۶۰ سوره نور در ارتباط با پوشش زنان سالمند است می‌فرمایند: «زنان (در برابر نامحرمان) با زینت‌ها و آرایش‌هایشان خودنمایی نکنند» (همان، ۱۳). ۶- آرایش توسط جنس مخالف صورت پذیرد: یعنی بر فرض آرایش مرد توسط زن نامحرم یا بالعکس آرایش زنی توسط مرد نامحرم انجام پذیرد ممنوع و حرام است. زیرا کار آرایشگری با نگاه و لمس همراه است و نگاه زن و مرد نامحرم به بدن یکدیگر حرام است. تا حدی که نگاه کردن به موی زن نامحرم که جداسده است نیز جایز نیست (واعظی و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۰). ۷- آرایشی که باعث ضرر بر بدن شود هم ممنوع است خداوند عبادت را مثل روزه اگر در توان انسان نباشد و باعث آسیب‌رسانی به بدن شود گزینه‌های جایگزین قرار داده است که انسان با آن موارد امتثال امر کند آرایش که دیگر جای خودش را دارد. لذا حکم آرایشگر مضر است. ۸- آرایشی که باعث ترویج فرهنگ ابتذال و دشمنان باشد. دین اسلام برای پیروان خود استقلال و عزت و عدم وابستگی به دشمنان را می‌خواهد و آرایشی که فرهنگ دشمنان را و فساد را ترویج نماید، حرام است. بعضی از مدل‌های آرایش به‌عنوان شعار سیاسی و فرهنگی گروه‌های مبتذل و حتی منحرفان جنسی قرار گرفته و موجب فساد در جامعه و حرام است (واعظ و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۱). ۹- از دیگر آرایش ممنوع تراشیدن ریش است. تراشیدن ریش با تیغ و ماشینی که مثل تیغ است بنا بر احتیاط واجب حرام است (همان، ۱۲).

بخش سوم: احکام آرایشگری و پیراستگی در نماز و احکام دینی

بند اول: موضوع از زیورآلات در نماز

موضوع دیگر استفاده بانوان از زیورآلات و استعمال مواد آرایشی در حال نماز است، که خواندن نماز با آن‌ها اشکالی ندارد، مگر این که مواد آرایشی در هنگام وضو یا غسل مانع رسیدن آب به بدن گردد و یا در هنگام نماز موجب عدم تماس پیشانی با مهر شود، در این صورت باید مواد را پاک کرد (همان، ۱۵). باید توجه داشت پوشیدن لباس سفید و عطر زدن برای نماز مستحب است (همان، ۱۲).

بند دوم: در احکام دینی

در حج ۱- استفاده از هر بوی خوشی. ۲- سرمه کشیدن به سیاهی و مواد خوشبو؛ البته در مورد اول کفاره وجود ندارد؛ ولی در دومی از مصادیق خوشبو است. ۳- مالیدن روغن؛ ولی به اجماع فقها خوردن روغن غیر خوشبو جایز است. ۴- نگاه کردن در آینه. ۵- زایل کردن مو با تراشیدن و غیر آن؛ اما اگر زیادی مو به جهت گرما یا شپش باعث اذیت شود، این کار جایز است ولی باید کفاره بدهد؛ زیرا خود مو سبب اذیت نبوده است؛ بلکه محل استقرار چیزی بوده که موجب اذیت می شده است. ۶- حنا بستن برای آرایش؛ نه به منظور عمل به سنت، و مرد و زن در این حکم برابرند و ملاک در این که برای کدام منظور می باشد، قصد ایشان است. همچنین این کار اگر بیش از احرام باشد، ولی اثر آن تا زمان احرام باقی بماند حرام است، ولی مشهور در این مورد قائل به کراهت هستند، اگرچه حرام دانستن آن سزاوارتر است. این موارد محرمات احرام در حج بودند (امینی و دیگران، بی تا: ۱۲۳، ۱۲۲، ۲۳۱). اگر از طرف آرایشگر به مشتری زیانی وارد شود در بعضی موارد موجب ضمان خواهد بود؛ مثلاً: در مورد آقایان، اگر آرایشگر کاری کند که موی سر یا موی صورت از بین برود و دیگر نروید باید دیه کامل یک فرد را به او بدهد، اما اگر دوباره بروید در مورد ریش باید یک سوم دیه را و در سر باید ارزش -نوعی خسارت که دادگاه معین می کند- بپردازند. در مورد خانم‌ها هم اگر

به گونه‌ای زیان وارد شود که موی سر ریخته و دیگر نمی‌روید آرایشگر دیه کامل یک زن را می‌پردازد، ولی در صورتی که دوباره می‌روید باید به اندازه مهر زانی که موقعیت او را دارند، به او بپردازند. (واعظی و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۲) پس زینت و آراستگی بسیار خوب است اما به شرطی که حدود در آن‌ها رعایت شود و موجب بی‌احترامی به اسلام و خود انسان نباشد.

بخش چهارم: احکام جانبی آرایشگاه‌ها و استثنائات:

در کنار مسائل بیان شده ممکن است موارد جدیدی که در دنیای مدرن با آن‌ها روبرو هستیم ذهن خوانندگان را مشغول کند و در ذهنشان این سؤالات مطرح شود.

کاشت مژه: به صورت یکدست، مژه مصنوعی، یا مژه‌های تک‌تک که به وسیله یک چسب قوی به انتهای مژه و تقریباً روی پلک می‌چسبد برای وضو و غسل چه حکمی دارد؟ ۲- آیا زینت حساب می‌شود؟ پاسخ: فی‌نفسه اشکال ندارد و اگر در آوردنش هنگام وضو و غسل برای او ممکن بود و حرج و مشقت نداشته باشد. وضو و غسل با وجود چنین مانعی باطل است. چنانچه برداشتن آن ممکن است باید برای غسل و وضو مانع برطرف شود. همه مراجع و اگر در آوردنش ممکن نباشد و یا همراه با حرج و مشقت باشد ایجاد چنین مانعی که موجب تبدل وظیفه وضو و غسل به وضو و غسل جبیره ای می‌شود. چنانچه در غیر وقت نماز باشد مانع ندارد ولی در وقت نماز باید وضو یا غسل را انجام دهد سپس مبادرت به ایجاد مانع نماید و چنانچه نتواند در وقت وضو یا غسل آن مانع را برطرف کند و یا برطرف کردن مانع حرج و مشقت داشته باشد باید به وظیفه غسل و وضوی جبیره ای عمل کند یعنی با دست مرطوب مانع را مسح نماید. اگر به گونه‌ای باشد که عرفاً زینت و آرایش محسوب شود. باید از نگاه نامحرم پوشانده شود (واعظ و دیگران، ۱۳۹۳: ۱).
تتو کردن چه حکمی دارد؟ و انجام آن توسط آرایشگر و درآمد حاصل از آنچه حکمی دارد؟ جواب: بر زن انجام آن برای زنان و اجرت گرفتن در برابر آن فی‌نفسه اشکال ندارد به شرطی که به منظور نشان دادن به نامحرم نباشد. اگر تاتو دائم کردن برای غسل و وضوی خانم‌ها مانع ایجاد کند آیا این کار شرعاً جایز است؟ اگر

برطرف کردن آن هنگام وضو و غسل برای او ممکن بوده و جرح و مشقت نداشته باشد وضو و غسل باوجود چنین مانعی باطل است و اگر برطرف کردن آن ممکن نباشد و یا همراه با جرح مشقت باشد ایجاد چنین مانعی موجب تبدیل وظیفه وضو و غسل جبیره ای می‌شود، چنان چه در غیر وقت نماز باشد مانع ندارد ولی در وقت وضو یا غسل آن مانع را برطرف کند و یا برطرف کردن مانع جرح و مشقت داشته باشد باید به وظیفه غسل و وضوی جبیره ای عمل کند یعنی با دست مرطوب مانع را مسح نماید (همان، ۱۳۹۳، ۴-۱). جواب: در صورتی که در معرض دید نامحرم نباشد و همچنین مانع رسیدن آب به مواضع وضو و غسل نباشد مانعی ندارد. (نوری همدانی، بی تا، سؤال ۹). درنگاه کردن به بانوانی که بر روی صورت خط تاتو کرده‌اند. سؤال اخیر برخی از بانوان نسبت به ابرو یا دور لب، عملیات تاتو انجام می‌دهند. پرنرنگ کردن دور ابرو و لب با خال کوبی که طبیعتاً زینت تلقی می‌شود و گاه پوشاندن آن مقدور نیست لطفاً. بفرمایید که این عمل مشمول آیه شریفه: «و لا یبدین زینتهن» می‌باشد یا نه؟ نگاه به صورت چنین زنانی چه حکمی دارد؟ جواب: آیه. (لا یبدین زینتهن) با توجه به جمله «الا ما ظهر منها» زینت‌های موجود در صورت و دست‌ها تا میچ را شامل نمی‌شود. ولی اگر این زینت تند و زننده باشد و منشأ مفاسدی شود جایز نیست (خبرگزاری تابناک، مکارم شیرازی، ۱۲). پولی که آرایشگر در قبال آرایش عروسی که خود را در جشن عروسی در معرض دید نامحرم قرار می‌دهد اخذ می‌کند حلال است؟ جواب: بر زن آرایش کردن زنان فی‌نفسه و اجرت گرفتن در برابر آن اشکال ندارد به شرطی که به‌منظور نشان دادن به نامحرم نباشد (احکام آرایشگری، leader.ir). اگر آرایش و پیرایشی به روی مشتریان انجام دهم و آن شخص خود را در محافل نامحرم ظاهر کند و مرتکب گناه شود آرایشگر در گناهش شریک است؟ پولی که از این راه به دست می‌آورد حلال است یا حرام؟ جواب: آرایشگر مسئولیتی ندارد و درآمدتان حلال است ولی سزاوار است با زبان خوب اگر احتمال تأثیر می‌دهید امر به معروف و نهی از منکر کنید (خبرگزاری تابناک، مکارم شیرازی، ۱۲). آرایشگران مرد به هنگام اصلاح موی سر با تیغ روی صورت را کمی می‌تراشند به اصطلاح خط ریش می‌گذارند. آیا این عمل جایز است یا خیر؟ جواب: اگر از ریش باشد حرام است و اگر

عوارض باشد اشکال ندارد (مظاهری، بی تا، ۹۰-۸۰) آیا تراشیدن ریش حرام است؟ کس که در اثر اضطراب ریشش را بتراشد مثلاً شغلش طوری است که اگر ریشش را نتراشد باعث جمع شدن گرد و خاک در لابلاهی موی صورتش می شود تکلیفش چیست؟ آیا کار حرامی انجام می دهد؟ جواب: ریش تراشی حرام است. علی الاحوط و عذر مزبور مجوز ریش تراشی نیست (واعظ و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۳). تراشیدن ریش با تیغ و یا ماشینی که مثل تیغ است بنا بر احتیاط واجب حرام است (همان، ۱۲). گذاشتن حلقه در بینی و لب در آرایشگاه توسط آرایشگر که بعضی به تقلید بیگانگان که در ماهواره تبلیغ می شود انجام می دهند. چه حکمی دارد؟ درآمد حاصل از آنچه حکمی دارد؟ جواب هر دو. اگر ترویج فرهنگ غربی معارض با فرهنگ اسلامی باشد جایز نیست و درآمد حاصل از آن حرام است. (۴، ۲/۱۰). سیلیکون، حجم دهنده لب، ساکشن، کوچک کننده پهلو، سینه، بوتاکس، تزریق ژل به صورت. همچنین گونه گذاری با بوتاکس را خانم های روی صورت انجام می دهند آیا انجام این کارها برای مشتری اشکال دارد؟ و برای آرایشگر گناه محسوب می شود؟ جواب: اگر ضرر قابل توجهی نداشته باشد فی نفسه اشکال ندارد (بهبهانی، بی تا، ۴-۲) آموزش دادن و اصلاح موهای سر و صورت به مدل های غربی و یا فرق ضاله و شیطانی چه حکمی دارد؟ جایز نیست (همان، بی تا، ۲-۴). آیا آموزش و انجام اکستنشن مو، پیوند مو، توسط آرایشگر و درآمد حاصل از آن شرعاً اشکال دارد؟ این موها با ماده های به موها می چسبند و دائمی هستند. جواب: فی نفسه مانعی ندارد (احکام آرایشگری، leader, ir). استفاده از موی کوتاه شده زنان برای عروس یا افراد دیگر به عنوان آرایش یا موی مصنوعی و غیره چه حکمی دارد؟ فی نفسه مانعی ندارد (همان، بی تا: ۴-۱). بنا بر احتیاط واجب خانم ها باید موهای مصنوعی را که به موی خود وصل کرده اند یا کلاه گیس را که به سر گذاشته اند بپوشانند و فرقی نمی کند که موی وصل شده از موی مرد یا زن باشد (واعظی و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۳). پیوند کردن موی زنان به موی زنان دیگر اگر غرض از تدلیس باشد حرام است و الا جایز و مکروه است (بهبهانی، بی تا: مسئله ۲۵۸۹: ۴۶۵، ۶۷۳). تدلیس در مشاطه گویی یعنی زنی که آرایش و بزک می کند زنان را که بعضی عیب ها که در زنان است پنهان کند و به این جهت بر مردم مشتبه کند و شوهر برای او پیدا کند حرام است و اگر مشاطه

در آرایش تدلیس نکنند عمل او جایز و مزدش حلال است (همان، مسئله‌ی ۲۵۸۸). حکم اپیلاسیون چیست؟ از بین بردن موهای زائد بدن برای آرایشگر همجنس باشد؟ زائل کردن موهای زیر بغل و مانند آن به وسیله‌ی همجنس مانعی ندارد (مکارم شیرازی، خبرگزاری تابناک) خرید و فروش موهای بلند خانم‌ها برای ساخت موی مصنوعی چه حکمی دارد؟ فی‌نفسه مانعی ندارد (احکام آرایشگری، ۳ leader, ir). رنگ نمودن موها با رنگ‌های غیر متعارف در جامعه مثل صورتی، سبز، قرمز و غیره که میان مردم شایع نیست چه حکمی دارد؟ در صورتی که تشبیه به کفار بوده و یا ترویج فرهنگ باطل غربی گردد جایز نیست (احکام آرایشگری، ۲، leader, ir). رنگ کردن موی سرو صورت در مورد آقایان توصیه شده است. در روایتی از امیر مومنان علی (ع) نقل شده که رنگ کردن مو به و پیامبر (ص) هدیه داده شده و از مستحبات است (واعظ و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۴). رنگ کردن ابرو در مورد بانوان چه حکمی دارد؟ جواب: اشکال ندارد (مکارم شیرازی، خبرگزاری تابناک). آیا غسل و وضو با ناخن کاشته شده صحیح است یا اشکال دارد؟ آیا این نوع ناخن زینت محسوب می‌شود؟ جواب: حضرت آیت‌الله خامنه‌ای کاشت ناخن با فرض صدق زینت باید از نامحرم پوشیده شود تشخیص زینت بودن یا نبودن موکول به نظر عرف جامعه است. در صورت کاشت ناخن برای وضو و غسل باید مانع و لو به صرف هزینه ممکن برطرف شود و در صورتی که برطرف کردن آن ممکن نیست یا مشقت غیر قابل تحمل دارد باید وضو جیره ای بگیرد. در فرض سؤال کاشت ناخنی که قابل کندن نیست مانع است. بنابراین وضو و غسل باطل است. مگر این که شخص غسل و وضو را به صورت جیره انجام بدهد که در این صورت وضو و غسلش صحیح است و کیفیت غسل و وضو جیره در رساله عملیه ذکر شده به آنجا مراجعه شود و چون خود ناخن جیره است دست‌تر روی جیره کشیده می‌شود. ۲- نه اینکه روی جیره شسته شود (رهبر معظم انقلاب، خبرگزاری فارس) استفاده از ماسک و گریم اگر برای اشتباه انداختن خواستگار نباشد اشکالی ندارد (همان، ۱۷). مدتی است که کیفی با مقداری پول پیداشده است با اینکه پشت مغازه نوشته‌ام ولی هنوز صاحبش پیدا نشده است. هم چنین بعضی مواقع مشتری‌ها اجناسی باقی می‌گذارند که صاحبان آن‌ها را نمی‌شناسم. تکلیف ما

چیست؟ جواب بعد از یک سال تعریف، اعلان و یاس از پیداشده صاحبش باید از جانب صاحب آن، آن را به فقیر صدقه بدهند و در صورت اول یعنی صورتی که چیزی پیداشده است. پس از یک سال تعریف خودش نیز می‌تواند بردارد (همان، ۱۸).

بخش پنجم: مکان و ابزار آرایشگاه

مکانی که آرایشگران برای شغل خود انتخاب می‌کنند باید مانند مشاغل دیگر که مکان مناسب انتخاب می‌کنند آرایشگران هم انتخاب کنند با این تفاوت که آرایشگاه زنان باید مکانی سرپوشیده و ازدید افراد نامحرم دور باشد و پوشش ضروری می‌باشد. اما آرایشگاه مردان می‌توانند مانند مغازه‌های دیگر بر خیابان باشد اما با رعایت اصولی که برایشان تعیین می‌شود. نکته‌ی دیگر مباح بودن مکانی آرایشگری است. در صورت استیجاری بودن مکان صاحب آرایشگاه باید طبق عقد اجاره و شروط آن عمل نماید یعنی مدت اجاره را رعایت کند اجاره‌بها را پردازد و اگر ملکی است مالکیت آن را از راه صحیح به دست آمده باشد (همان، ۱۶).

بخش ششم: درآمد آرایشگر (احکام مالی)

پولی که آرایشگر دریافت می‌کند در مقابل کاری است که انجام می‌دهد، و در نتیجه دستمزد آرایشگر در صورتی که اصل عمل اشکال نداشته باشد، اشکالی ندارد (همان، ۱۷). آرایشگری از دید اسلام برخلاف گروه‌هایی که معتقدند هدف وسیله را توجیه می‌کند، در دین اسلام وسیله‌ای می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد که مورد تأیید قانون‌گذار شرع باشد. به همین سبب مسلمان معتقد، برای امرارمعاش، شغل و حرفه‌ای را انتخاب می‌کند که مورد پذیرش خدا و رسول (ص) باشد. بدین ترتیب دارایی انسان اگر از راه‌های پذیرفته شده شرع مقدس به دست آید، مباح و گرنه، حرام و غیرقابل تصرف است. آرایشگری از شغل‌هایی است که دین اسلام آن را نهی نکرده است. پس شغلی مباح است. بنابراین، درآمد حاصل از آن نیز در صورتی که باکار ممنوعی (مثل تراشیدن ریش، یا وصل موی انسانی دیگر به موی زن برای بعضی اهداف

و غیره) آمیخته نگردد، مباح است. در روایتی از امام صادق (ع) آمده است: زن آرایشگری خدمت پیامبر (ص) رسید. پیامبر از او پرسیدند: آیا هنوز آرایشگری می‌کنی؟ عرض کرد: «ای پیامبر خدا! من به کار خود ادامه خواهم داد؛ مگر این که شما نهی کنید». حضرت فرمودند: ادامه بده، وقتی که آرایش می‌کنی با پارچه کهنه به صورت نکش، زیرا این کار طراوت صورت را می‌برد و موی زن را به دیگری وصل نکن. (واعظی و دیگران، ۱۳۹۳، ۲۷).

سؤال: زنی هستم که شغلم آرایشگری است و مخصوص بانوان مسلمان و باحجاب در محیطی محفوظ می‌باشد. خواهشمند است، نظر مبارکتان را در مورد درآمد حاصله اعلام فرمایید. جواب: در فرض سؤال اشکال ندارد و درآمد حاصله حلال است (واعظی و دیگران، ۱۳۸۶: ۱۰) معمولاً. نرخ آرایشگاه‌ها توسط اتحادیه صنفی مربوط مشخص شده و مشتری‌ها با توجه به این نرخ برای اصلاح به آرایشگاه مراجعه می‌نمایند، برای همین شایسته نیست آرایشگر بیش از آنچه معین شده دریافت نماید؛ مگر این که مشتری با رضایت خود مبلغی اضافی پرداخت کند یا این که آرایشگر کاری زیاده‌تر از معمول انجام دهد. مسئله: درجایی که نرخ مشخصی در کار نباشد، مبلغی که با توافق طرفین معین گردد، از مشتری دریافت می‌شود و در صورت نبودن توافق قبلی، مبلغی را که در آن محل برای چنین کاری پرداخت می‌شود، مشتری پرداخت می‌کند (همان، ۱۷). در هر کاری، اگر انسان پیش از مخارج سالانه‌اش، پس‌اندازی داشته باشد، یک‌پنجم آن را به‌عنوان خمس به حاکم شرع می‌پردازد، آرایشگر نیز چنین است. سؤال: خمس از چه موقعی بر انسان واجب می‌شود؟ سؤال: خمس از چه موقعی بر انسان واجب می‌شود؟ جواب: مکلف از موقعی که شروع به پیدا کردن درآمد می‌کند، تا سر سال اگر درآمدش از مخارج سال زیاد بیاید، باید خمس باقیمانده را بدهد. بنابراین، آرایشگران اگر استخدامی نباشند که حقوق ماهیانه دریافت کنند و مزد را پس از کار از مشتری دریافت می‌کنند، اولین روز آغاز آرایشگری آغاز سال خمس آنان است (همان، ۱۸). ابزار آرایشگری خرید و فروش برای استفاده حلال جایز است، ولی برای استفاده حرام جایز نیست؛ چون اگر

چیزی را که می‌شود استفاده حلال از آن ببرند به این قصد بفروشید که آن را در حرام مصرف کنند، معامله آن حرام و باطل است (واعظی و دیگران، ۱۳۹۳: ۱۶).

نتیجه‌گیری

آرایش و پیرایش یکی از مسائلی است که در دوره‌های قبل از اسلام و بعدها در دوران اسلامی در قرآن، احادیث پیامبر و سایر احادیث و روایات دینی بانام‌های مختلف به آن پرداخته شده است. آرایشگری همواره یکی از شغل‌هایی بوده است که در تمام نقاط دنیا وجود داشته است و تصور بر این بوده که در ادیان این امر نهی شده است. این پژوهش نشان می‌دهد که منابع دینی به پیراستگی و آراستگی تأکید کرده‌اند. در منابع و متون مختلف احکامی در خصوص کسب درآمد حاصل از این شغل، ابزار استفاده و مکان آن و در واجبات دینی از جمله بحث نماز و مناسک حج به این موضوع پرداخته شده است و در برخی موارد را برای انسان مورد تأکید قرار داده است و در مواردی نیز از آن‌ها منع و برحضر داشته است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مآخذ

الف) کتاب‌ها

- قرآن کریم
- امینی، علیرضا؛ آیتی، سید محمدرضا، ۱۳۸۶، تحریراروضه فی شرح اللمعه، جلد اول سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی و موسسه فرهنگی طه.
- بهبهانی، محمد، بی‌تا، رساله آیت ... محمد بهبهانی؛ بازار کتاب قائمیه اصفهان. کد کتاب دیجیتالی: ۷۴۹۷.
- بهرامی، ناصر، ۱۳۸۶، چهل حدیث آراستگی، قم: آستان مقدس قم، انتشارات زائر: بازار کتاب قائمیه اصفهان. کد کتاب دیجیتالی: ۱۳۰۰۴.
- سلیمانی، حسین، ۱۳۹۶، راهنمای ۱۱۵ (زیبایی و آراستگی) مشهد: آستان قدس رضوی، شرکت به نشر، : بازار کتاب قائمیه اصفهان. کد کتاب دیجیتالی: ۱۴۶۰۷.
- مظاهری حسین، بی‌تا، زندگی‌نامه، رساله و مناسک حضرت آیت ... العظمی آقای حاج شیخ حسین مظاهری
- معین السلام، مریم، ۱۳۸۶، پوشش و آرایش از دیدگاه پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله، تهران: صدا و سیمای
- نوری همدانی، حسین، بی‌تا، استفتاءات آیت ... حسین نوری همدانی، قم: مهدی موعود: بازار کتاب قائمیه اصفهان. کد کتاب دیجیتالی: ۷۴۷۶.

- واعظ مریم، فلاح زاده محمدحسین؛ ۱۳۹۳، فقه وزندگی ۶ : احکام و آداب آرایشگری، قم: انتشارات نورالسجاد: بازار کتاب قائمیه اصفهان. کد کتاب دیجیتالی: ۱۴۶۳۵.

ب) نشریات

- موحد مجید، و دیگران، ۱۳۹۸، مقاله آرایش وزندگی اجتماعی دختران جوان، نشریه: پژوهش زنان، دوره ۸ شماره ۱، بهار ۱۳۹۸.
- موحد، مجید، و دیگران، ۱۳۹۸، مقاله دین داری و آرایش: مطالعه و جامعه‌شناختی: بی جا.

ج) سایت‌های اینترنتی

- استفتانات مقام معظم رهبری (کاشت ناخن)، خبرگزاری فارس، تاریخ انتشار، www.fars.ir ۱۳۹۳/۱۲/۱۸

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی